

ATT VARA ELLER ICKE VARA STORMAKT

Av pol. mag., fil. kand. TORSTEN ÖRN

»OPERATION Musketeer» i Mellersta Östern förra året visade med all önskvärd tydlighet att Storbritannien varken politiskt, ekonomiskt eller militärt längre är vad det varit. Avslöjandet kom närmast chockartat. Den brittiska diplomatin har nämligen med stor skicklighet lyckats dölja mycket av den faktiska tillbakagång som ägt rum och bevarat åtskilliga av de politiska fördelarna av Storbritanniens traditionella ställning. Det kommer sannolikt i framtiden att räknas som en av den churchillska fredsmnistärens främsta insatser att den genom sin måttfullhet och tack vare sin ledares personliga prestige så pass framgångsrikt kunde göra brittiska synpunkter hörda och respekterade i det storpolitiska meningsutbytet så många år efter det andra världskrigets Pyrrhusseger. Churchills ansträngningar att hålla flaggan högt kan dock inte dölja att det här är fråga om en långsiktig process och att höstens politiska och militära fiasko endast utgör den hittillsvarande kulmen i en lång serie brittiska reträtter under de senaste årtiondena.

Öster om Aden

En katastrof, som till sina verkningar rätt mycket påminner om den misslyckade Suezaktionen, inträffade i Fjärran Östern redan för femton år sedan, när den stora fästningen Singapore kapitulerade för japanerna. Den kapitulationen kostade briterne deras ansikte i Fjärran Östern, och förlusten blev definitiv. Under fortsättningen av det andra världskriget fick amerikanerna bära huvuddelen av den vite mannens börda i denna del av världen, och briterne hade efter 1945 endast att konstatera faktum. Det kan sägas till deras fördel att de i motsats till fransmän och holländare snabbt insåg vad klockan var slagen och omgående inledde en allmän politisk reträtt. Indien och Pakistan blev dominier 1947, Ceylon dominion och Burma en republik utom samväldet 1948. I augusti i år tas steget fullt ut i och med att även Malaya erbjuds dominionstatus. Singapore och Nordborneo förhandlar också om någon form av självstyrelse, medan Hongkong alltjämt intar en sär-

ställning som europeiskt handelsfaktori i Kina. Att avvecklingen av det indiska kejsardömet och dess utposter gått relativt smärftfritt bortsett från djungelkriget i Malaya och att flertalet av dess beståndsdelar står kvar som suveräna medlemmar i samväldet förmår dock inte dölja att det rört sig om en brittisk reträtt av stora mått. Storbritannien har också alltmär sällan ansett sig kunna och böra ta till orda i frågor som uteslutande rört Fjärran Östern. Både i fråga om Korea, Indokina och Formosa inskränkte sig britterna i huvudsak till att utöva ett återhållande inflytande på sina bundsförvanter. Amerikanerna drog konklusionerna av den brittiska maktförsvagningen, då de till britternas stora förtret vägrade Storbritannien medlemskap i den s. k. Anzuspakten, som bildades 1951 med Förenta staterna, Australien och Nya Zeeland som medlemmar. 1954 kom Storbritannien däremot med i SEATO, men man kan ifrågasätta om inte detta medlemskap nu borde övergå på Malaya, i all synnerhet om Singapore på något sätt associerar sig med den malayiska federationen.

Särskilt ödesdiger för den brittiska maktställningen i Asien över huvud taget var givetvis förlusten av det effektiva redskap för upprätthållandet av Pax Britannica i Orienten, som den manstarka och vältränade anglo-indiska armén utgjort. Det var inte minst märkbart när den persiska regeringen Mos-

sadeq 1951 gick bröstganges till väga mot de brittiska oljeintressena. Även här lyckades dock britterna till slut genom tålmodigt arbete åstadkomma en lösning, som nödortföttigt skydde deras faktiska återgång. Perserna nödgades arrendera ut skötseln av oljefälten, men medan det brittiska amiralitetet ägt aktiemajoriteten i det gamla oljebolaget bildades nu ett internationellt konsortium, där britterna fick dela med sig åt amerikanare, fransmän och holländare. Även i de övriga oljeländerna kring Persiska viken har det brittiska inflytandet avtagit. I Kuwait och Bahrein, som alltjämt står under brittiskt beskydd, har amerikanska oljeintressen nu ett starkt inflytande. I Irak har britterna visserligen aktiemajoriteten i Iraq Petroleum Co, men deras politiska och militära inflytande i landet har reducerats till att båda länderna ingår i Bagdadpakten och att brittiskt flyg har rätt att mellanlanda på två flygfält. I Jordanien har det brittiska inflytandet helt trängts undan. Annulleringen av 1948 års biståndsfördrag i år utgör endast den formella och definitiva bekräftelsen på en utveckling som började med att det brittiska mandatet hävdades 1946 och som fortsatte med mordet på kung Abdullah 1951, Jordaniens vägran att inträda i Bagdadpakten 1955 och utvisningen av Glubb Pasha 1956. Konflikten med Saudiarabien om det oljeförande Buraimi och Jemens raider mot Aden kom-

pletterar bilden av tilltagande brittisk maktlöshet. Pöbeln i Bahrein kunde i mars 1956 tämligen ostrafat kasta sten på den bil, som forslade Hennes Majestäts utrikesminister på officiellt besök.

Imperiets livslinje

Sedan britterna på allvar börjat intressera sig för Indien såg de också till att de kom i besittning av sjövägen dit. St. Helena, Kaplandet, Mauritius och Ceylon markerade etapperna på den klassiska sjörouten. När fransmännen åstadkommit en ny snabbare förbindelse över Suez 1869, dröjde det bara sex år innan britterna också började intressera sig för den. 1875 förvärvade Disraeli khedivens aktier i kanalbolaget, 1878 utverkade han protektorat över Cypern och 1882 lät Gladstone »tillfälligt» besätta Egypten. Det var en tröst för britterna, när de genomförde sin stora reträtt från Indien åren efter andra världskriget, att de alltjämt behärskade sjövägen dit och till dominierna i Stilla havet. Härigenom garanterades de alltjämt viktiga handelsförbindelserna med länderna öster om Aden, och de slagkraftiga och lättrorliga militära enheter, som kunde baseras i kanalzonen tycktes alltjämt ge Storbritannien ett *raison d'être* i asiatisk politik. Att amerikanarna redan 1947 måste överta förvaret av de gamla brittiska positionerna i Grekland och Turkiet tillmättes i det

sammanhanget mindre betydelse. Nu har emellertid också denna bastion gått förlorad. 1953–1955 avvecklades herraväldet över Sudan, 1954 följde ett anglo-egyptiskt fördrag, som garanterade fri sjöfart genom Suezkanalen och gav britterna rätt att i vissa fall besätta kanalzonen och att bevara sina militära anläggningar och lager i zonen men förpliktigade dem att dra tillbaka sina trupper. I juni 1956 fullbordades zonen utrymning, i juli gjorde Nasser sig till herre över kanalbolaget och i slutet av oktober inleddes den misslyckade militäroperation, som ledde till att kanalen för en tid stoppades för trafik, att Egypten beslagtogs de brittiska anläggningarna och att britterna miste rätten att återvända i händelse av storkrig i Mellersta Östern. Utanverket Cypern lamslås sedan 1954 av en terrorverksamhet, som inte bara gjort besittningen till en ekonomisk börda och reducerat dess värde som örlogsbas utan också förstört det goda förhållandet mellan Storbritannien och Grekland.

Från imperium till samvälde

Trots allt är det dock ganska få områden som under efterkrigstiden valt att helt bryta kontakten med den brittiska kronan. Endast Irland, Palestina, Transjordanien, Sudan och Burma har gjort det. Den reella frigörelsen har i stället som regel maskerats av att landet

i fråga inträtt som likaberättigad medlem i den ytterligt svårdefinierbara klubb av självständiga nationer som kallas det brittiska samväldet eller enbart samväldet. Att vissa av dominierna valt att proklamera sig som republiker saknar praktisk betydelse. Drottningen av England erkänns av alla som samväldets överhuvud. Däremot fick det vittgående följderna för samväldets struktur att det 1947 tillfördes rekryter som varken var europeiska eller kristna på samma sätt som Australien, Nya Zeeland, Canada, Irland och vad gäller den politiskt härskande befolkningen även Sydafrika. Indien och Pakistan var de första »bruna» dominierna, Ghana (Guldkusten) utgör sedan ett par månader den första »svarta». Om några få år kommer de färgade samväldesstaterna att vara i majoritet. Malaya erbjuds dominionstatus redan i år och före 1962 skall Nigeria, den caribiska federationen och den centralafrikanska federationen (Rhodesia och Nyasaland) också ges full självständighet inom eller om de så hellre önskar utom samväldet. Som handlingsgemenskap har samväldet givetvis förlorat mycket av sin forna betydelse genom denna utveckling. Endast Canada, Australien och Nya Zeeland torde Storbritannien kunna räkna på som en någorlunda pålitlig »hejarklack». Gränserna för lojaliteten mot moderlandet sattes i blixtbelysning under Suezkrisen i höstas, då ju till och med den cana-

densiska regeringen såg sig nödsakad att beklaga britternas förehavanden.

Att banden inom samväldet tunnas ut vad beträffar utrikespolitik och försvar innebär dock inte att medlemskapet i samväldet skulle vara en form utan innehåll. Medlemskapets kanske främsta värde ligger i att länderna i fråga kan träffa överenskommelser sins emellan i skydd av denna speciella samhörighet utan att andra länder kan börja tala om provokation eller diskriminering. Exempel härpå utgör atomsamarbetet mellan Storbritannien och Australien, flottsamarbetet mellan Storbritannien och Sydafrika, det generella utbytet av informationer och de kontinuerliga konsultationerna mellan samtliga samväldesregeringar samt sist men inte minst imperiepreferenserna, som ger samväldesstaterna möjlighet att bevilja varandra lägre tullar än vad de beviljar utomstående länder. Sterlingblocket med sin gemensamma guld- och dollarpool är likaledes i huvudsak en samväldesföreteelse trots att inte Canada är med men väl Irland, Island, Libyen, Jordanien, Irak och Burma.

För Storbritannien innebär den faktiska ledarställningen inom samväldet en sorts förlängning av dess politiska inflytande, vartill givetvis det förhållandet bidrar, att ingen riktigt vet om inte britterna i ett verkligt nödläge skulle kunna mobilisera även de färgade »yttre» dominierna för sin sak. Ekonomiskt

medför det friare handelsutbytet på grund av imperiepreferenserna och valutakonvertibiliteten inom sterlingblocket högst avsevärda fördelar för den brittiska utrikeshandeln. Sterlingblockets omfattning gör det brittiska pundet till världens allttjämt viktigaste handelsvaluta och Londons City till Wall Streets rival som världens främsta affärscentrum. Drygt 100 000 brittiska emigranter om året bidrar till att upprätthålla kontakten mellan moderland och dominions.

Amerika tar över

De brittiska reträtterna har som framgått på åtskilliga håll följts av amerikanska framryckningar. Så blev det i Fjärran Östern redan under det andra världskriget, i Grekland och Turkiet 1947 och det uttalade syftet med Eisenhowerdoktrinen för Mellersta Östern är att fylla ut det tomrum britterna lämnat efter sig. Även här är det fråga om en långtidstendens, där upptakten bildas av 1902 års flottöverenskommelse om att den amerikanska flottan skulle svara för ordning och säkerhet i Caribiska sjön och angränsande farvatten på ett sätt, som gjorde det möjligt för britterna att koncentrera sina marina resurser på angelägnare uppgifter. Redan det första världskriget avgjordes i slutfasen av Förenata staternas ekonomiska och väpnade insats. Att det dröjde ända till andra världskriget och åren

därefter innan maktförskjutningen mellan de båda anglosaxiska stormakterna blev uppenbar för alla och envar sammanhänger dels med att förskjutningen accentuerades under krigets lopp och dels med att Förenata staterna först genom Trumandoktrinen och Vandenberg-resolutionen verkligen på allvar engagerade sig för ett deltagande i storpolitiken, som svarade mot dess resurser.

Utvecklingen av de brittisk-amerikanska förbindelserna har inte varit smärtfri. Amerikanerna har förebrått britterna deras kolonialism och britterna har anklagat amerikanerna för att stjäla samväldet och för förmyndarlater. Det är ett faktum att amerikanskt inflytande under efterkrigstiden i takt med Storbritanniens allmänna tillbakagång kommit att växa sig allt starkare i sådana dominier som Canada, Australien och Pakistan, även om intet av dessa länder för närvarande på allvar överväger att »byta ut» Storbritannien mot Förenata staterna utan föredrar en mellanställning. Vad kolonialismen beträffar håller ju det koloniala imperiet på att avvecklas i allt raskare takt. Den brittiska känslan av vanmakt inför det mäktigare Amerika, som kommit till så klart uttryck under Suezkrisen, utnyttjas politiskt såväl av Bevans lillengelska vänster som av Beaverbrooks imperiehöger. Mellersta Östern har också rätt länge kunnat uppvisa säregna brittisk-amerikanska rela-

tioner. Direkt groteskt var det ju t. ex. när de dollars kung Saud erhöjll från Förenta staterna användes för att finansiera den kampanj som körde bort britterna från Jordanien.

Det ideal av förtroendefullt och lojalt samarbete i förening med full suveränitet och bibehållen kritikrätt mellan en större och en mindre makt som illustreras av förbindelserna mellan Storbritannien och Australien torde inte vara ouppnåeligt vad gäller Förenta staterna och Storbritannien, men det är naturligt, att vägen dit är lång och prövande och att det fordras stort amerikanskt tålamod och brittisk anpassningsförmåga.

Europeiska perspektiv

Det brukar sägas att den brittiska utrikespolitiken utformas under hänsynstagande till samväldet, den engelsktalande världen och Västeuropa. För britterna i gemen kommer Västeuropa i tredje hand. Trots bombraider och V-projektiler har det först på sistone börjat gå upp för dem, att Storbritannien inte längre kan liknas vid ett slag skepp tillfälligt förtöjt utanför Europa, utan att det utgör en integrerande del av denna världsdela. Den stora frågan i brittisk europapolitik under efterkrigstiden har också varit, hur långt man kunde gå, utan att samväldesintressena blev lidande. Det har visat sig, att man kunnat gå allt längre. Militärt

vägrade britterna att gå med i Europaarmén men tog sedan själva initiativet till Västeuropeiska unionen, ekonomiskt tog de avstånd från Kol- och stålunionen och planerna på en gemensam marknad för att sedan själva föreslå ett europeiskt frihandelsområde. Både inom OEEC och Europarådet har britterna trots sina motgångar utanför Europa tillerkänts en självfallen ledarställning.

Att även denna faktiska ledarställning, som ju emellertid vilar på lösare grund än den inom samväldet, lägger åtskilliga tum till Storbritanniens längd som stormakt är odisputabelt. I motsats till på många andra håll i världen, tycks britterna dessutom här ha ytterligare inflytande att vinna och konsolidera.

Krigsmaktens roll

Det säger sig självt, att denna utveckling i allra högsta grad återspeglats på det militärpolitiska planet. Den tid är förbi, då drottningens flotta suveränt behärskade de sju haven och byggdes ut att motsvara världens två näst starkaste flottor i förening. För närvarande ligger den brittiska flottan som nummer tre. Samma plats intar flygvapnet. Om förlusten av den anglo-indiska armén har talats i annat sammanhang.

I den vitbok försvarsministeriet utgav förra året angavs den brittiska krigsmaktens uppgifter vara

att tillsammans med de allierade avskräcka från anfall, att svara för sin del i det kalla kriget, att ingripa i händelse av lokala krig inom eller utom samväldet samt att svara för sin del i ett storkrig. Förverkligandet av denna målsättning har krävt stora ekonomiska offer. Sedan 1949 har britterna satsat drygt nio miljarder pund på sitt försvar. Förvarsbudgeten för 1956-57 slutade på drygt 1 500 miljoner pund, varav dock amerikanerna bidrog med vapenhjälp för 43 miljoner och västtyskarna med underhållsbidrag till Rhenarmén om 34 miljoner. Ett fullföljande av det dåvarande försvarsprogrammet skulle ha resulterat i en försvarshuvudtitel som redan 1960 överskridit 2 miljarder pund. Oavsett vilka beräkningsgrunder som kommer till användning är det också alldeles uppenbart att britterna under hela efterkrigstiden avsatt en väsentligt större andel av sin bruttonationalprodukt för försvaret än någon annan västeuropeisk nation.

Att på ett eller annat sätt genomföra en reduktion av försvarsbördan framstod också som en av ministären Macmillans angelägnaste uppgifter. Redan Churchill tvangs vid sin återkomst till makten 1951 genomföra en liknande nedskärning av det försvarsprogram den föregående regeringen engagerat sig för. Arbetet försvåras av två faktorer: Storbritanniens internationella militära åtaganden i olika delar av världen och avvägningen mellan

konventionella och nukleära vapen. I likhet med Förenta staterna och Sovjetunionen är nämligen Storbritannien en atomstormakt. Sju år efter amerikanerna och tre år efter ryssarna åstadkom britterna sin första atombombsexplosion 1952, i år, fem år efter amerikanerna och fyra år efter ryssarna, har de utlöst sin första vätebombsexplosion. Britterna är fast beslutna att inte ge avkall på den effektivisering av försvaret, som ett fullt utnyttjande av de modernaste förstörelseredskapen innebär. Det framgick av den nye försvarsministern Duncan Sandys' beslut att tillsätta en atomamiral och att sätta upp ett raketartilleriregemente. Överläggningarna mellan honom och de amerikanska och franska försvarsministrarna under den senaste tiden anses ha givit upphov till en besparande arbetsfördelning mellan västmakterna i fråga om tillverkning av robot- och raketvapen. Svårigheten när det gäller avvägningen mellan konventionella och andra vapen ligger främst i att man inte funnit någon formel för hur mycket exempelvis ett atom- eller raketartilleriregemente motsvarar i eldstyrka och faktiskt stridsvärde jämfört med vanligt artilleri.

För britterna är det i ännu högre grad än för amerikanerna uteslutet att helt gå in för avskräckande mass- och fjärrvapen. Varken kommunistguerillan i Malayas djungler eller mau-maumännen i Kenya

hade kunnat bekämpas med vätebomber eller raketartilleri. En viss konventionell lätttrörlig strategisk reserv i hemlandet är oundgänglig för samväldets och det kvarvarande koloniala imperiets inre försvar. Däremot har man alltmer börjat ifrågasätta värdet av fasta brittiska garnisoner på olika håll i världen. Ännu förra året var drygt en tredjedel av den brittiska armén eller omkring 140 000 man förlagda utom Europa: på olika håll i Mellanöstern, i de afrikanska besittningarna, Malaya, Hongkong, Korea och Västindien. Hur dryga kostnaderna är att hålla dessa truppstyrkor långt från hemlandet framgår av att enbart divisionen i Hongkong kostar cirka 30 miljoner pund om året. Värdet av att hålla dessa garnisoner kan ibland visa sig vara rätt ringa, som när de jordanska och libyska regeringarna i höstas förbjöd ett insättande av de trupper, vilka baserats där, mot Egypten eller något annat arabland. Tillbakadragandet av trupperna från Jordanien och Korea är redan beslutat, medan övriga garnisoner skall skäras ner. Det är inte heller alldeles uteslutet att inställningen till Cypernfrågan tas under omprövning i ljuset av höstens militära operationer i östra Medelhavet.

Vad flottan och flyget beträffar har även för dem en rad baser på ett eller annat sätt gått förlorade. I år skall britterna utrymma de två kvarvarande baserna på Ceylon och

annulleringen av fördraget med Jordanien gäller även flygets rättigheter. Genom en omläggning av flottans struktur och tack vare flygets ökade aktionsradier kan emellertid olägenheterna av en tunnare baskedja rätt avsevärt begränsas.

Den stora frågan är emellertid om britterna i fortsättningen tänker åta sig några som helst förpliktelser att ingripa med väpnade styrkor i en lokal konflikt utom Europa eller om det utomeuropeiska samväldets försvar helt skall överlåtas på vederbörande suveräna stater själva, eventuellt i samarbete med Förenta staterna eller andra allierade. Det finns många som anser att britterna först då skulle kunna på en gång bygga upp ett tillräckligt starkt modernt hemmaförsvar och minska rustningsbördan till en rimligare andel av nationalprodukten.

Liknande problemställningar dyker upp när det gäller den brittiska försvarsinsatsen i Europa. Här har britterna genom 1954 års Parisfördrag bundit sig att inte utan bundsförvanternas samtycke minska sina trupper i Tyskland under fyra divisioner och en taktisk flygstyrka eller »motsvarande». 1956 kostade Rhenarmén 114 miljoner pund varav Västtyskland bidrog med 34 miljoner. Britterna har nu sökt få reducera dessa åtgärder och fått bundsförvanterna med sig på ett tillbakadragande av 12 500 man under innevarande budgetår. De allierade inom Västeuropeiska unionen

har emellertid protesterat mot ytterligare nedskärningar. Vad som framför allt retat britterna var att de till så dryga kostnader, inräknat tvånget att ha en tvåårig värnplikt, skulle bidra till försvaret av Västtyskland, medan detta land självt nöjer sig med ett års värnplikt och i stället ägnar sig åt att konkurrera ut Storbritannien på världsmarknaden.

Detta var bakgrunden till försvarsminister Sandys' i april publicerade vitbok, där han drog upp riktlinjerna för en strömlinjeformning av det brittiska försvaret i en tidigare oanad utsträckning utan avkall på effektivitetskravet. Bland annat skall den allmänna värnplikten avskaffas 1960-62 och tonvikten i högre grad än hittills komma att läggas på strategiskt flyg och fjärrprojektiler samt i fråga om flottan på robotbärande fartyg, ubåtar och ubåtsjakt. Samtidigt skall reduceringen av de utomeuropeiska garnisonerna intensifieras.

Regeringen Macmillan

Få brittiska regeringar torde ha ställts inför så svåra och ömtåliga uppgifter som ministären Macmillan. Den skall återställa det svårt skadade förhållandet till landets främsta allierade, den skall medverka till det koloniala imperiets slutgiltiga ersättande med ett samvälde i delvis ny sättning, den skall på en gång reducera och effektivi-

sera försvaret utifrån nya strategiska och tekniska krav och den skall stabilisera den sedan årtionden hårt beträngda brittiska ekonomin.

Starten har dock varit relativt lyckad. Försvarsminister Sandys tycks i oväntad utsträckning ha lyckats återvinna Förenta staternas förtroende. Macmillans egen europeiska frihandelsplan har vunnit stor uppskattning i Västeuropa. Likvideringen av mera ovidkommande åtaganden — civila subsidier likaväl som militära utgifter — på olika håll har redan börjat, liksom utropandet av nya suveräna dominier. Försvaret har fått en rationellare topporganisation och dess strömlinjeformning skall fortsätta neråt. Storbritannien har just fått tillgång till vätebomber i sin arsenal. Hotet om en punddevalvering har avlägsnats för tillfället och inflationstrycket har lättat. Årets budget har fått ett relativt gynnsamt mottagande.

Vid sidan av dessa anpassningsåtgärder gäller det emellertid också att lägga den ekonomiska grunden till en ny stormaktsställning. 1800-talets brittiska stormaktsställning berodde i mycket hög grad på att britterna kommit ungefär 50 år före det övriga Europa i industriellt avseende. I och med utgången av det första världskriget var detta försprång definitivt förbi. Under mellankrigstiden levde Storbritannien till stor del på räntor av sina utländska investeringar, och under

der andra världskriget förbrukades i stor utsträckning detta kapital. Att Storbritannien militärt och diplomatiskt sökt leva över sina tillgångar under efterkrigstiden har sedan omöjliggjort varje radikal förbättring av det ekonomiska läget. Det är därför som ett försök att dels skaffa sig ett nytt industriellt försprång, dels att göra sig oberoende av utländsk energiimport, som man får se de ansträngningar britterna nu lägger ner på den fredliga exploateringen av atomkraft. Förra året invigdes världens första industriella atomkraftverk i Calder Hall i Storbritannien och 18 andra är under byggnad till en kostnad av ca 1 450 millioner pund. Redan 1965 beräknas inemot en fjärdedel av energibehovet vara täckt med atomkraft.

Macmillans intresse för denna utveckling framgår av att han inrättat ett särskilt kraftministerium med en kabinetsminister som chef.

Regeringen har emellertid samtidigt att ta hänsyn till väljarna. Ett avskaffande av den allmänna värnplikten kan vara en populär åtgärd, men både vätebomber och atomkraftverk kostar millioner som måste uppbringas genom höjda skatter eller minskade subventioner till socialvård och bostäder. Regeringen utgår från att dess politik på längre sikt kommer att visa sig välsignelsebringande, men övergångsskedet är ömtåligt, som framgått av de senaste månadernas fyllnadsval. Det gäller för regeringen att ha detta övergångsskede bakom sig, när den senast 1960 har att möta väljarna.